

MATTEO STRUKUL

De Medici

EEN MEESLEPENDE HISTORISCHE ROMAN
OVER DE MACHTIGSTE FAMILIE VAN HET VIJFTIENDE-EEUWSE ITALIË

FEBRUARI 1429

1

SANTA MARIA DEL FIORE

Hij keek omhoog. De hemel leek wel lapis lazuli-poeder, zo blauw. Even werd hij overvallen door een duizeling. Om zijn ogen tot rust te brengen, richtte hij zijn blik op zijn omgeving. Hij zag de metselaars die mortel stonden te bereiden door kalk te mengen met het witte zand uit de Arno. Sommige werklui zaten boven op de steigers een snel ontbijt naar binnen te werken. Ze draaiden slopende diensten, vaak brachten ze hele weken op de bouwwerf door en sliepen 's nachts tussen stapels hout, platen marmer, bakstenen en kalkgruis.

En dat op een hoogte van meer dan tachtig el.

Cosimo verdween tussen de houten steigers die leken op de zwarte, scherpe tanden van een mythisch wezen. Uiterst voorzichtig klom hij omhoog, bang om mis te stappen. De aanblik van die stad boven een stad fascineerde hem mateloos.

Voetje voor voetje bereikte hij de basis van de koepel in aanbouw, het deel dat architecten en bouwmeesters de tamboer noemen. Zijn blik dwaalde af van het bouwskelet. Op het plein beneden keken de Florentijnen vol verwondering naar de Santa Maria del Fiore. Wolkaarders, kooplui, slaggers, boeren, hoeren, herbergiers en reizigers, allemaal leken ze in stilte te bidden dat het ontwerp van Filippo Brunelleschi eindelijk verwezenlijkt mocht worden. De koepel waar ze zo lang op hadden gewacht begon nu echt vorm te krijgen en het leek erop dat die gekke, kale goudsmid met zijn rotte tanden en opvliegende karakter zou slagen in zijn onderneming.

Cosimo zag hem rusteloos ronddolen tussen de bergen materiaal en hoog opgestapelde bakstenen: in gedachten, haast afwezig, verdiept in

wie weet wat voor ingewikkelde berekeningen. Zijn ogen waren zo blauw dat ze leken op druppels albast die glansden op de bleke huid van zijn gezicht, dat onder de spatten zat, spatten in allerlei kleuren en van allerlei soorten materiaal.

Een ritmisch gehamer wekte hem opnieuw uit zijn gemijmer. De smeden waren met hun werk begonnen. Duizenden aanwijzingen en bevelen schalden door de lucht. Cosimo haalde diep adem en keek naar beneden, naar de voet van de achthoek. De reusachtige lier die Filippo Brunelleschi had ontworpen, draaide onafgebroken. Twee ingespannen ossen liepen onder het toezien van een jonge knecht eindeloos rond in een cirkel, waarmee ze de tandwielen en het raderwerk van de lier in beweging brachten. Op deze manier konden loodzware blokken steen worden opgehesen tot hoogtes die anders op geen enkele andere manier zouden zijn bereikt.

Brunelleschi had waanzinnige machines uitgevonden. Hij had ze getekend, de beste ambachtslieden erbij gehaald, en door zijn handarbeiders aan één stuk door te laten werken had hij in korte tijd de beschikking gekregen over een heel arsenaal aan spectaculaire instrumenten waarmee platen marmer, delen van het houten raamwerk voor de steigers of tientallen zakken zand en kalk omhoog konden worden getakeld en precies op de juiste plaats afgeleverd.

Cosimo kon wel juichen, zo blij was hij dat het werk zo fantastisch vorderde. Niemand was erin geslaagd een koepel te ontwerpen voor de achthoekige tribune, niemand! Vijfenvijftig el was een immense afstand om te overbruggen en Filippo had een koepel ontworpen met een overspanning die nog groter was, en dat zonder enige vorm van zichtbare steun. Geen externe steunberen en geen verzonken houten draagconstructies, zoals Neri di Fioravanti eerder had voorgesteld. Hij had de Opera del Duomo, de commissie die opdracht had gegeven tot de bouw van de koepel, versteld doen staan.

Brunelleschi was een genie of een gek. Of misschien wel allebei. En de Medici waren met die geniale gek in zee gegaan! Cosimo als eerste. Hij grinnikte binnensmonds om zijn durf en bedacht wat deze mijlpaal zou betekenen, niet alleen voor de stad, maar ook voor hem persoonlijk. Te

oordelen naar wat er daar boven allemaal gebeurde was er veel om enthousiast over te zijn, alleen al als je die continu groeiende bouwplaats zag, een soort dolgedraaide toren van Babel die verspreid over de vlonders en steigers een oneindige massa werklieden telde: voermannen, metseleers, touwslagers, timmerlieden en smeden en daarnaast nog herbergiers die wijn verkochten en zelfs een kok met een oven waar het brood dat de arbeiders in de pauze te eten kregen in werd gebakken. Sommigen van hen klauterden voortdurend de houten steigers op en af, anderen waren aan het werk op de rieten platformen die uitstaken boven alle daken in de wijde omtrek. Het leken wel vogelnesten, alsof de mannen de hulp van ooevaars hadden ingeroepen om deze titanenoperatie tot een goed einde te brengen.

‘Wat vindt u ervan, *messer Cosimo*?’ klonk Filippo’s zachte, maar indringende stem.

Cosimo draaide zich haast geschrokken om en daar stond hij, broodmager en met verwilderde ogen. Hij droeg een rode tunica en verder niets. Er lag een mengeling van trots en vijandigheid in zijn blik, die zich plotseling verzachtte wanneer hij een grote geest ontmoette.

Cosimo wist niet of hij zichzelf tot die groep mocht rekenen, maar hij was wél de oudste zoon van Giovanni de’ Medici, stamvader van de familie die onvoorwaardelijk had bijgedragen aan de financiering en de realisatie van dit werk en de kandidatuur van Brunelleschi van harte had gesteund.

‘Fantastisch, Filippo, fantastisch,’ antwoordde hij snel. En om zijn onthutste gezicht te verklaren voegde hij eraan toe: ‘Ik had niet verwacht zo’n progressie te zien.’

‘Het is nog lang niet af, laat dat duidelijk zijn. Het belangrijkste is dat ik m’n gang kan gaan.’

‘Zo lang de Medici er zijn, de voornaamste geldschieters voor bijzondere projecten als dit, hoef je je nergens zorgen over te maken. Mijn woord heb je, Filippo. We zijn hier samen aan begonnen en we zullen het samen afmaken.’

Brunelleschi knikte. ‘Ik zal proberen om de koepel volgens de klassieke normen te voltooiën, zoals gepland.’

‘Daar twijfel ik niet aan, mijn vriend.’

Terwijl hij met Cosimo stond te praten, schoten de ogen van Filippo alle kanten op: van de metselaars die mortel stonden te bereiden en de ene steen op de andere plaatsten naar de smeden die onophoudelijk stonden te hameren en naar de voermannen die zakken mortel op hun karren laadden, beneden op het plein. In zijn linkerhand hield hij een vel perkament met daarop een van zijn vele voorbereidende tekeningen. In zijn rechterhand een beitel. God mocht weten wat hij daarmee van plan was.

Net zo onverwacht als hij was verschenen nam Brunelleschi afscheid met een hoofdknikje en verdween weer tussen de houten balken en het raamwerk van de binnenkoepel, opgeslokt door die kolossale bouwplaats die bruiste van energie en krioelde van leven. Cosimo restte niets dan de imponerende aanblik van de houten bogen, terwijl om hem heen kreten opklonken omdat de zoveelste lading door de lier werd opgehesen. Opeens hoorde hij achter zich een hartverscheurende kreet.

‘Cosimo!’

Hij draaide zich om, leunend op de steiger, en zag zijn broer Lorenzo zijn kant op komen.

Hij kreeg niet eens de tijd om hem te groeten.

‘Vader, Cosimo! Vader ligt op sterven!’

2

DE DOOD VAN GIOVANNI DE' MEDICI

Zodra hij voet over de drempel zette, kwam Contessina hem met be-
traande ogen tegemoet. Ze droeg een eenvoudig zwart onderkleed en
een ragfijne, bijna onzichtbare sluier.

‘Cosimo...’ fluisterde ze. Meer kon ze niet uitbrengen, alsof ze al
haar krachten nodig had om niet in huilen uit te barsten. Ze wilde sterk
zijn voor haar geliefde echtgenoot. En dat lukte haar. Cosimo omhelsde
haar stevig.

Even later maakte ze zich van hem los. ‘Ga maar naar hem toe,’ zei ze,
‘hij wacht op je.’

Hij draaide zich om naar Lorenzo en voor het eerst die dag keek hij
hem in het gezicht. Vanaf het moment dat ze de steigers waren afge-
daald naar de voet van de kathedraal en in allerijl naar het Palazzo Me-
dici in de Via Larga waren gerend, had zijn broer achter hem gelopen.

Lorenzo stond zijn lippen kapot te bijten. Cosimo realiseerde zich
opeens hoe uitgeput zijn broer was. Zijn gezicht, dat van nature een
schoonheid bezat waar vermoeidheid geen vat op leek te hebben, was
getekend en hij had donkere kringen onder zijn diepgroene ogen. Hij
had rust nodig, bedacht hij. In de afgelopen dagen, sinds zijn vaders
ziekte zich had geopenbaard, had Lorenzo nog meer tijd gestoken in het
toezicht op de bankzaken en onafgebroken gewerkt. Hij was daad-
krachtig en pragmatisch, misschien minder getalenteerd op het gebied
van kunst en literatuur, maar hij was intelligent en altijd bereid de lei-
ding te nemen als de familie in de problemen zat. Cosimo daarentegen
hield zich, samen met enkele vertegenwoordigers van de Opera del
Duomo, bezig met de controle en het toezicht op de voortgang van de

werkzaamheden aan de koepel van de Santa Maria del Fiore. Strategie en beleid waren zijn terrein, en daaronder vielen het mecenaat en de kunst. En al viel de aanbesteding van de bouw van de koepel formeel enkel en alleen onder verantwoordelijkheid van de Opera, iedereen in Florence wist dat Cosimo de, naar later bleek winnende, kandidatuur van Filippo Brunelleschi had gesteund en gestimuleerd. Het was dan ook Cosimo geweest die een gulle greep in de familiekas had gedaan om dat wonder dat zich aan het voltrekken was te financieren.

Cosimo omhelsde zijn broer en ging zijn vaders slaapkamer binnen.

De kamer was gestoffeerd met donker brokaat. De gordijnen waren dichtgetrokken, waardoor de hele ruimte was gehuld in het schemerduister. In gouden kandelaars brandden kaarsen en er hing een verstikkende geur van gesmolten was.

Toen hij zijn vader zag, zijn inmiddels doffe, doodse ogen, begreep Cosimo dat er geen redden meer aan was.

Giovanni de' Medici, de man die de familie naar de hoogste kringen van de stad had geleid, stond op het punt hen te verlaten. Over zijn onverstoorbare, vastberaden gezicht leek opeens een ongrijpbare, grijze sluier van matheid te hangen, een berusting die hem tot een zwakke imitatie maakte van de man die hij was geweest. Die aanblik trof Cosimo meer dan wat ook. Hij vond het onvoorstelbaar dat Giovanni, een paar dagen daarvoor nog actief en kerngezond, was overvallen door zo'n agressieve, hevige ziekte.

Hij zag zijn moeder, die aan het bed van haar echtgenoot zat en zijn hand in de hare hield. Piccarda had nog steeds een mooi gezicht, al was er van haar gebruikelijke sereniteit op dit moment weinig over: tussen haar lange zwarte wimpers welden tranen op en met haar smalle, dichtgeknepen rode lippen leek haar mond het lemmet van een bebloede dolk. Ze mompelde zijn naam en zweeg toen, omdat elk ander woord nutteloos was.

Cosimo richtte zijn blik weer op zijn vader en dacht opnieuw aan die plotseling en zonder aanwijsbare oorzaak opgekomen ziekte. Toen Giovanni eindelijk zijn ogen op hem liet rusten, alsof hij pas op dat moment doorhad dat zijn zoon de kamer was binnengekomen, leefde

hij opeens op. Al was hij fysiek ondermijnd, hij was niet van plan zich gewonnen te geven, en het karakter dat hem altijd had onderscheiden, gaf hem de kracht nog een laatste keer te reageren. Hij slaagde erin zichzelf met zijn ellebogen een beetje omhoog te duwen tot hij midden op het bed zat, worstelend met de veren kussens die de zorgzame Piccarda voor hem had neergelegd om hem zo goed mogelijk te ondersteunen. Hij duwde ze met een geïrriteerd gebaar aan de kant en gebaarde Cosimo dat hij dichter naar het hoofdeinde van het bed moest komen.

Ook al had hij zich voorgenomen sterk te zijn wanneer het moment zou aanbreken, het lukte Cosimo niet zijn tranen te bedwingen. Hij schaamde zich voor zijn zwakheid en veegde ze weg met de rug van zijn hand.

Giovanni wilde hem nog één ding zeggen voor hij zou sterven. Hij boog zich moeizaam naar Cosimo toe, die hem voorzichtig ondersteunde bij de schouders.

Hij boorde zijn donkere ogen in die van zijn zoon. Ze schitterden als onyx knopen door de weerspiegeling van het flakkerende kaarslicht in de schemerige kamer.

De stem van de patriarch borrelde rauw en donker op, als water uit een put.

‘Zoon van me,’ murmelde hij, ‘beloof me dat je je in de politieke strijd gematigd zult opstellen. Dat je sober zult leven. Als een eenvoudige Florentijn. Maar dat je niet nalaat stevig op te treden als dat nodig mocht zijn.’

Zijn woorden kwamen hortend maar toch duidelijk gearticuleerd naar buiten, uitgesproken met het laatste restje leven dat Giovanni had weten op te diepen in zijn stervensuur.

‘Belooft het me,’ drong Giovanni aan, met een laatste krachtsinspanning. Onder zijn priemende ogen moest zijn zoon de blik haast afwenden.

‘Dat belooft ik,’ antwoordde Cosimo geëmotioneerd, maar zonder aarzelen.

‘Nu kan ik rustig sterven.’

Nadat hij dat had gezegd, sloot Giovanni zijn ogen. Zij gezicht ont-

spande zich, eindelijk, want hij had lang geduëlleerd met de dood om zijn geliefde zoon deze boodschap nog mee te geven.

In die woorden lag zijn hele wezen besloten: zijn toewijding aan zijn stad en haar inwoners, zijn matigheid en discretie die hem er altijd van hadden weerhouden te pronken met zijn rijkdom en overvloed aan bezit, en, uiteraard, ook zijn meedogenloze eigenzinnigheid.

Zijn hand werd koud en Piccarda barstte in huilen uit.

Giovanni de' Medici was dood.

Cosimo omhelsde zijn moeder. Hij voelde hoe zwak en weerloos ze was. Haar gezicht was nat van tranen. Hij fluisterde haar toe dat ze sterk moest zijn, liet haar toen los en boog zich over zijn vader om zijn oogleden te sluiten, waarmee hij voorgoed de blik doofde die het leven in vuur en vlam had gezet.

Lorenzo stuurde een bediende erop uit om een priester te halen voor de bediening.

Toen Cosimo daarna de kamer uit liep, kwam Lorenzo achter hem aan. Hij wilde wat zeggen, maar aarzelde omdat hij bang was Cosimo te storen, tot die hem een aanmoedigend knikje gaf.

'Zeg het maar,' zei hij, 'wat is er zo dringend?'

'Het gaat over vader,' begon Lorenzo. Cosimo trok een wenkbrauw op.

'Ik vermoed dat iemand hem heeft vergiftigd.'

Die onverwachte onthulling trof Cosimo als een mokerslag.

'Wat? Hoe kom je daar nu bij!' Hij greep Lorenzo bij de kraag.

Zijn broer had die reactie voorzien en pakte zijn polsen vast.

'Niet hier,' zei hij.

Cosimo begreep het. Hij gedroeg zich als een volslagen idioot. Hij liet zijn armen weer langs zijn lichaam vallen.

'We gaan naar buiten,' was het enige wat hij zei.

3

IN CAUDA VENENUM

In de tuin was het nog koud. Het was 20 februari en al stond de lente voor de deur, toch leek de hemel zijn donkergrijze dek maar niet te willen afwerpen en rond het Palazzo Medici waaide een kille wind.

Het water uit de fontein in het midden van de *hortus conclusus* was ijskoud en klaterde in zilveren stralen omlaag. In het bekken dreven ijsschotsen.

‘Realiseer je je wel wat je zegt?’

Cosimo was ontdaan. Hij was al geschokt omdat hij van het ene op het andere moment zijn vader had verloren, en nu opperde zijn broer Lorenzo ook nog eens dat er misschien sprake was van zoiets verachtelijks als een samenzwering. Maar wat had hij dan gedacht? Zijn vader was een gezaghebbend man en had in de loop der jaren veel vijanden gemaakt, en Florence was dan misschien een stad die pracht en praal ademde, het was ook een slangenuil vol verraders waar de machtigste families met lede ogen hadden toegekeken hoe één man erin was geslaagd om, in twintig jaar tijd, een financieel imperium op te bouwen met niet alleen banken in Florence, maar ook in Rome en Venetië. Daarbij had zijn vader altijd geweigerd zijn eenvoudige komaf te verloochenen en in plaats van zijn huis te bouwen naast die van adellijke families had hij ervoor gekozen om tussen het gewone volk te blijven wonen en zich verre te houden van politiek.

De keren dat hij voet had gezet in het Palazzo della Signoria waren op een hand te tellen.

Cosimo schudde zijn hoofd. Hij kon Lorenzo’s redenering zeker volgen, maar mocht zijn vermoeden kloppen, wie kon zo’n misdaad dan

hebben gepleegd? En, vooral, hoe was het gif in zijn vaders eten terechtgekomen? Cosimo keek zijn broer vragend aan.

‘Ik heb me afgevraagd of het goed was om het je te zeggen, want het is natuurlijk nog maar een vermoeden,’ ging Lorenzo verder. ‘Maar de dood van vader was zo onverwachts, dat ik behoorlijk wat twijfels heb.’

‘Maar hoe kan het dan gebeurd zijn?’ vroeg Cosimo geërgerd. ‘Als het waar is wat je zegt, is dat vergif door iemand naar binnen gesmokkeld! Als vader de laatste tijd al de deur uit ging, was het zeker niet om ergens anders te eten of te drinken.’

‘Dat weet ik. Het is ook nog maar een vermoeden, zoals ik al zei. Aan de andere kant had vader behoorlijk wat vijanden. En juist toen ik dacht dat het allemaal maar hersenspinsels waren, vond ik dit.’

In Lorenzo’s hand lag een tros glanzende zwarte bessen, verleidelijk en onweerstaanbaar.

Cosimo begreep het niet, keek zijn broer vragend aan.

‘Belladonna,’ zei Lorenzo. ‘Een plant met donkere bloemen en giftige vruchten die je in de velden, vaak dicht bij oude ruïnes, kunt vinden. Maar dit trosje vond ik bij ons thuis.’

Cosimo was verbijsterd. ‘Weet je wel wat je zegt? Dat betekent dat iemand in dit huis samenzweert tegen onze familie.’

‘Des te meer reden om het voorlopig voor onszelf te houden. Mondje dicht, dus.’

‘Ja,’ stemde Cosimo in, ‘je hebt gelijk, maar toch moeten we deze zaak tot op de bodem uitzoeken, en als het klopt, dan wordt vaders dood extra dramatisch. Ik hoop maar dat het bij speculaties blijft, want zo niet, Lorenzo, dan vermoord ik de schuldige eigenhandig.’

Cosimo zuchtte. Hij hoorde zelf wel hoe hol zijn dwaze dreigementen klonken; ze bezorgden hem een gevoel van machteloosheid en frustratie dat hij nauwelijks kon bedwingen.

‘Het is vast niet zo moeilijk om een dergelijk gif te bemachtigen. In Florence bedoel ik...’ zei hij ongerust. Het was behoorlijk beangstigend te constateren hoe gemakkelijk het was om in deze stad een aanslag te plegen op iemands leven. En met de grote erfenis die hem ten deel zou vallen, moest hij vanaf nu twee keer zo goed opletten.

‘Elke goede kruidenmenger kan aan dit soort middeltjes komen en er thee of een geneesmiddel van brouwen.’

Cosimo liet zijn blik door de tuin dwalen. Die was leeg en grijs, precies zoals de winterochtend. De klimplanten vormden donkere, warrige spinnenwebben op de muren.

‘Goed,’ zei hij toen, ‘we doen het zo. Jij gaat het spoor van de vergiftiging volgen. Binnenshuis zeggen we niets. Onderzoek je vermoedens, werk ze uit. Als er inderdaad een man rondloopt die onze vader heeft vermoord, dan wil ik die in de ogen kijken.’

‘Dat doe ik, ik zal niet rusten voor het gezicht van die slang een naam heeft gekregen.’

‘Mooi. Maar laten we nu weer naar binnen gaan.’

Lorenzo knikte.

En met die woorden gingen ze, vol duistere voorgevoelens, terug naar binnen. Ze waren er niet gerust op.